

KOMPLEKS YONDASHUV ASOSIDA TALABALARNI INKLYUZIV TA'LIM JARAYONIGA TAYYORLASH TEXNOLOGIYASI

Xo'janiyozob Baxrom Shuxratovich
Shahrisabz davlat pedagogika instituti
pedagogika kafedra assistant o'qituvchisi
xojaniyozovbahrom@gmail.com

Raxmatullayev Botir Sobir o'g'li
Shaxrisabz davlat pedagogika instituti
Ijtimoiy fanlar kafedrasida mustaqil tadqiqotchisi
Rahmatullayevbotir70@gmail.com

Kirish. Bugungi kunda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar zahirida har bir shaxsning sifatli ta'lim olish huquqini ta'minlash masalasi muhim o'rin egallamoqda. Ayniqsa, inklyuziv ta'lim tizimini rivojlantirish, imkoniyati cheklangan bolalarni umumta'lim jarayoniga jalb etish hamda ularga teng imkoniyatlar yaratish dolzarb pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Shu sababli bo'lajak pedagoglarni inklyuziv ta'lim muhitida samarali faoliyat olib borishga tayyorlash zarurati ortib bormoqda.

Inklyuziv ta'lim – bu jismoniy yoki psixologik rivojlanishida muammolari mavjud bo'lgan bolalarni sog'lom tengdoshlari bilan birgalikda o'qitishga asoslangan ta'lim shaklidir. Mazkur jarayon pedagoglardan yuqori kasbiy kompetensiya, tolerantlik, innovatsion yondashuv va maxsus metodik tayyorgarlikni talab qiladi. Shu jihatdan talabalarni inklyuziv ta'lim jarayoniga tayyorlashda kompleks yondashuv asosida tashkil etilgan texnologiyalar muhim ahamiyat kasb etadi.

Kompleks yondashuv pedagogik, psixologik, metodik va axborot-kommunikatsion omillarni o'zaro uyg'un holda qo'llashni nazarda tutadi. Bunday yondashuv orqali talabalarda inklyuziv kompetensiyalarni shakllantirish, amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish hamda kasbiy tayyorgarlikni takomillashtirish imkoniyati yuzaga keladi.

Asosiy qism. Talabalarni inklyuziv ta'lim jarayoniga tayyorlash texnologiyasi bir necha muhim bosqichlarni o'z ichiga oladi. Avvalo, bo'lajak pedagoglarda inklyuziv ta'limning nazariy asoslari haqida bilimlarni shakllantirish zarur. Bu bosqichda talabalar inklyuziv ta'limning maqsadi, tamoyillari, xalqaro tajribasi hamda normativ-huquqiy asoslari bilan tanishadilar. Nazariy bilimlarning yetarli darajada shakllanishi keyingi amaliy faoliyat uchun muhim poydevor vazifasini bajaradi.

Ikkinchi bosqich psixologik-pedagogik tayyorgarlik bilan bog'liq bo'lib, unda talabalar alohida ta'lim ehtiyojiga ega bolalarning psixologik xususiyatlari, individual rivojlanish imkoniyatlari hamda ular bilan ishlash metodlarini o'rganadilar. Mazkur jarayonda tolerantlik, empatiya, pedagogik madaniyat va kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Chunki inklyuziv ta'lim samaradorligi ko'p jihatdan o'qituvchining insonparvarlik fazilatlariga bog'liqdir.

Kompleks yondashuv asosida tashkil etilgan texnologiyalarda interfaol metodlardan keng foydalanish talab etiladi. Xususan, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, keys-stadi, trening, rolli o'yinlar, loyiha ishlari hamda amaliy mashg'ulotlar talabalarning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi. Shu bilan birga, amaliyot jarayonida inklyuziv sinflarda kuzatuv olib borish, maxsus pedagoglar faoliyatini o'rganish va real pedagogik vaziyatlarda ishtirok etish talabalar kasbiy tayyorgarligini mustahkamlaydi.

Bugungi raqamli ta'lim sharoitida axborot-kommunikatsion texnologiyalarning o'rni ham beqiyosdir. Elektron platformalar, masofaviy ta'lim tizimlari, multimediya vositalari va maxsus pedagogik dasturlar inklyuziv ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Talabalarni zamonaviy texnologiyalar asosida tayyorlash ularning kasbiy faoliyatda innovatsion yondashuvlarni qo'llash imkoniyatlarini kengaytiradi.

Shuningdek, kompleks yondashuvning muhim jihatlaridan biri fanlararo integratsiyani ta'minlashdir. Pedagogika, psixologiya, defektologiya, metodika va axborot texnologiyalari fanlarining o'zaro integratsiyasi orqali talabalar inklyuziv ta'limning mohiyatini chuqurroq anglaydilar. Bu esa kelgusida yuzaga keladigan pedagogik muammolarni samarali hal etishga yordam beradi.

Talabalarni inklyuziv ta'limga tayyorlash jarayonida motivatsion omillar ham katta ahamiyatga ega. Talabalarda kasbiy qiziqish va ijtimoiy mas'uliyat hissini shakllantirish orqali ularning inklyuziv muhitdagi faoliyatga bo'lgan ijobiy munosabati rivojlantiriladi. Ayniqsa, pedagogik amaliyot davrida erishilgan ijobiy natijalar talabalarning o'z kasbiga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi.

Xulosa. qilib aytganda, talabalarni inklyuziv ta'lim jarayoniga tayyorlash zamonaviy pedagogik ta'limning ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Kompleks yondashuv asosida tashkil etilgan tayyorlash texnologiyasi bo'lajak pedagoglarning nazariy bilimlari, amaliy ko'nikmalari va kasbiy kompetensiyalarini tizimli ravishda rivojlantirish imkonini beradi.

Mazkur yondashuv pedagogik, psixologik va axborot texnologiyalarini o'zaro integratsiyalash orqali inklyuziv ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, talabalarda tolerantlik, insonparvarlik, kommunikativ madaniyat va innovatsion fikrlash kabi muhim kasbiy sifatlar shakllanadi.

Kelgusida oliy ta'lim muassasalarida inklyuziv ta'limga oid maxsus kurslarni kengaytirish, amaliy mashg'ulotlar hajmini oshirish hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish orqali bo'lajak pedagoglarning kasbiy tayyorgarligini yanada takomillashtirish mumkin. Natijada inklyuziv ta'lim tizimining samaradorligi oshib, barcha bolalarning sifatli ta'lim olishiga qulay sharoit yaratiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarorlari va ta'limga oid me'yoriy hujjatlar. Inklyuziv ta'lim tizimini rivojlantirish bo'yicha davlat siyosati materiallari.
2. Lev Vygotsky. *Pedagogik psixologiya asoslari*. – Moskva: Pedagogika, 1991.

-
3. Shalva Amonashvili. *Insonparvar pedagogika asoslari*. – Toshkent: O‘qituvchi, 2010.
 4. UNESCO. *Inclusive Education: Guidelines for Inclusion*. – Paris, 2009.
 5. *Pedagogy bo‘yicha zamonaviy ilmiy tadqiqotlar va metodik qo‘llanmalar*. – Toshkent, 2021.
 6. *Inclusive Education nazariyasi va amaliyoti bo‘yicha o‘quv-uslubiy majmualar*. – Toshkent davlat pedagogika universiteti nashrlari, 2022.
 7. UNICEF. *Inklyuziv ta’limni rivojlantirish metodikasi*. – New York, 2018.
 8. Xoliqov A. *Pedagogik mahorat va innovatsion texnologiyalar*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
 9. Nurmuhamedova L. *Maxsus pedagogika va inklyuziv ta’lim asoslari*. – Toshkent, 2021.
 10. Rasulov T. *Zamonaviy pedagogik texnologiyalar*. – Samarqand, 2019.